

Unge selvopfattelse

Hvordan unge opfatter sig selv i skolen, kan påvirkes af mange forskellige forhold, og denne artikel vil kigge på nogle af disse faktorer. Der ses i en undersøgelse af en gruppe danske unge et fald i de unges selvopfattelse i forhold til skolekompetence. Hvad dette fald kan skyldes, samt hvilken betydning dette kan have, når de unges skal evalueres, vil denne artikel beskæftige sig med. Fagpersoner, der i det daglige beskæftiger sig med unge og evaluering, vil forhåbentlig, kunne bruge artiklen til videre refleksion over evaluering som andet end vurdering af faglige kompetencer.

Nadia Holm Christiansen,
stud.psych., Studerende på
Aalborg Universitet

& evaluering i skolen

Der blev i 2009 lavet en undersøgelse blandt en gruppe unge i folkeskolens 9. klasse og gymnasiets 3.g-klasser. Undersøgelsen blev gennemført som en spørgeskemaundersøgelse blandt 216 unge (Christiansen, Ovesen, Rasmussen, Rahbek & Dahl-Jensen, 2009). Det var ønsket at få indblik i unges selvopfattelse. Undersøgelsen viste blandt andet, at der var et fald i elevernes opfattelse af deres skolekompetence, jo ældre de blev (ibid.). Dette var for pigernes vedkommende et signifikant fald med alderen. Målingen af skolekompetence dækker over, hvor dygtig den enkelte elev føler sig i sin klasse, og hvor intelligent/klog eleven føler, han eller hun er. I denne artikel vil 'globalt selvværd' blive brugt som begreb for, hvordan den unge overordnet har det med sig selv. om den unge er tilfreds med at være, sådan som han eller hun er. Generelt havde de unge i undersøgelsen et højt globalt selvværd og kan derfor overordnet opfattes som værende tilfredse med deres tilværelse (ibid.). Dette var gældende for både piger og drenge, og det må opfattes som positivt, at det meste af denne ungegruppe altså er positive i forhold til deres liv som helhed. Denne artikel vil dog fokusere på de unges opfattelse af deres skolekompetence, hvor der altså ses et fald med alderen. Artiklen vil give nogle bud på, hvilke faktorer der kan have indflydelse på dette fald, samt hvad det kan have af betydning i forhold til de mangfoldige evalueringsformer, de unge udsættes for i undervisningssystemet. Artiklen henvender sig til de faggrupper, der til dagligt beskæftiger sig med unges læring og evaluering af denne. Ønsket er at åbne for refleksioner over den praksis, som bl.a. lærer og pædagoger har i forhold til evaluering af unge, samt at evalueringen af den unge kan have mange andre implikationer for den unge end de rent faglige. Det kan være nyttigt for fagpersoner at overveje, hvilke former for evalueringer der passer til netop den gruppe, der arbejdes med, samt at være opmærksom på de kommunikationsformer, der kan være med til at hjælpe eleven videre og ikke fastholder eleven i et bestemt billede af sig selv. De unge lever i en kompleks verden, hvor de konstant er påvirket af mange forskellige forventninger, og de skal navigere i mange forskellige sammenhænge. Der vil gennem artiklen blive peget på flere områder, hvor den unges liv i bredere forstand end blot skolemæssigt kan tænkes at blive påvirket

af evalueringer, samt på områder, der kan påvirke den måde, hvorpå den unge tager imod en evaluering. I forhold til disse betragtninger kan det måske være nyttigt for fagpersoner omkring den unge at tænke evaluering som en del af en større helhed, som udgør den unges liv.

De unges eget syn på skolen

Skolekompetence er kun en lille del af de kompetencer, der blev undersøgt i førnævnte studie, og i forhold til de unges egen vurdering af, hvilke kompetencer der var vigtigst at besidde, var skolekompetence ikke blandt de vigtigste. De områder, der lader til at have størst betydning for de unges selvopfattelse, er deres fysiske fremtræden, altså deres udseende. I perioden mellem 15 og 19 år sker der store forandringer i de unges liv, herunder det Kroger kalder 'second separation individuation', hvor de unge løsriver sig fra forældrene, og hvor de unges venner og romantiske forhold kommer til at fylde mere (Kroger, 2000, p. 97). Dette kunne være en af forklaringer på, at den fysiske fremtoning netop i disse år fylder meget for de unge, da de skal til at etablere en ny identitet som unge og i nogen grad løsrevne fra forældrene. Det kan dog ikke komme som en overraskelse for de fleste, at de unge i teenageårene er meget optagede af deres udseende, og at de anser det for vigtigere end meget andet. I og med at romantiske relationer og udseende bliver vigtigere, kunne man tro, at områder som skole kommer til at betyde mindre, og at de unge derfor gør mindre ud af deres skolegang. Dermed kunne det have betydning for, hvordan de unge vurderer deres skolekompetencer. Dog viser undersøgelsen, at der ikke er nogen betydelig nedgang i, hvor vigtigt de unge vurderer, at det at opnå skolekompetence er. Der findes altså et fald i de unges egen vurdering af, hvor gode kompetencer de har i skolen, men ikke nogen forandring i, hvor vigtigt de finder det at klare sig godt i skolen.

Færdigheder som medfødte eller trænedede

Anderman og Meahr mener, at faldet i de unges vurdering af deres skolekompetencer kan skyldes, at unge med alderen i højere grad tillægger deres færdigheder i forskellige fag sammenhæng med træk ved deres personlighed og ikke i så høj grad med, hvor meget arbejde de har lagt i faget. Altså bliver

det at være god til matematik i højere grad opfattet som et "medfødt" træk, end det bliver opfattet som et resultat af, at man i mange år har arbejdet flittigt med at forstå matematik (Anderman & Maehr, 1994, p. 290). De påpeger ligeledes, at dygtighed i højere grad tillægges flid, når børnene endnu ikke er kommet i puberteten. Hvis den unge i høj grad tillægger sine evner en indre og medfødt baggrund, kan det diskuteres, hvilken måde det så er bedst at evaluere den unges præstationer på. Hvis eleverne alligevel oplever deres præstationer som noget, de ikke kan ændre på, er der så overhovedet grund til at evaluere dem? Dette er naturligvis ganske hårdt sat op, og det kan måske netop være læreren, der gennem sin evaluering kan være med til at give eleverne muligheden for at nuancere opfattelsen af deres egen formåen og derved motivere til at arbejde for bedre resultater. Den summative evaluering kan måske være med til at fastholde elevernes opfattelse af, at deres evner er medfødte, da der til summative evaluering sjældent er knyttet kommentarer eller forslag, der kan være med til at nuancere elevernes opfattelse af egen formåen. Gentagne middelkarakterer kan fx på den måde komme til at bekræfte eleven i, at eleven har evner til at nå et bestemt niveau, mens kommentarer til denne karakter kan være med til at hjælpe eleven til at forstå, hvordan denne karakter kan ændres. Mange undervisere arbejder i forvejen på denne måde, hvor der gives kommentarer, eller hvor fejl markeres i stilen eller det, eleverne får karakterer i.

Motivation og evaluering

Ames peger på, at unge kan blive motiveret til at lære ikke for læringens skyld, men for at opleve den succes og anerkendelse, der ligger i fx at få gode karakterer (Ames, 1992, p. 262). Hvis det således ikke lykkes at opnå den karakter, den unge ønsker, kan det have en negativ virkning for selvopfattelsen. Dette kan muligvis også være svaret på, hvorfor de unge i gymnasiet oplever deres skolekompetence lavere, da der i gymnasiet bliver stillet højere krav til de unge, og de derved måske ikke i lige så høj grad som i folkeskolen oplever den anerkendelse, der ligger i høje karakterer. I skiftet kan de måske også opleve, at de ikke længere får den opmærksomhed fra fx lærer eller kammerater, som de har tidligere har fået, i forhold

til deres akademiske præstationer. De kan fx gå fra at være en af de dygtige i klassen til blot at være en gennemsnitselev. En anden faktor, der i denne forbindelse er vigtig, er, at de unge ikke vil være en fiasko, hvilket de opfatter sig som, hvis de ikke kan opnå eller indfri de mål, de sætter sig. Hermed kan de unge udforme strategier, der ikke er hensigtsmæssige i forhold til læring, men som sikrer dem imod at mislykkes i forhold til deres målsætninger. Herved kan de unge altså komme til at modarbejde deres egen læring, og dette kan også have betydning for, hvorledes de unge i en evalueringssituation modtager og anvender evalueringen. Hvis elevens indsats bunder i ikke at ville skuffe sig selv og ikke i manglende kompetencer, vil en evaluering, der kun handler om elevens kompetencer, måske ikke være tilstrækkelig, til at eleven øger sin arbejdsindsats.

Skolekompetence og den unges liv

For folkeskole- og gymnasiepigene viser undersøgelsen, at der er en sammenhæng mellem pigernes vurdering af skolekompetence og globalt selvværd. For drengenes vedkommende er det ikke, før de når gymnasiet, at der ses domæner, der korrelerer med skolekompetence, og for drengenes vedkommende er det jobkompetence og ikke globalt selvværd (Christiansen et al., 2009). Dermed er der en sammenhæng mellem, hvordan de unge piger føler, de klarer sig i skolen, og hvordan de generelt har det med sig selv. Hvor det for pigernes vedkommende altså kan ses, som at skolekompetence bliver en del af, hvor kompetente de føler sig som mennesker, er skolekompetence for drengenes vedkommende mere et udtryk for, hvordan de føler, de kan bestride et job. Hvis dette sammenholdes med, at kompetencer med alderen ses som personlighedstræk, kan det i evalueringer være særlig vigtigt at være opmærksom på disse forhold. I evalueringen vil det for pigernes vedkommende være en indgriben i deres generelle opfattelse af sig selv, mens drengene kan føle, at deres evne til at bestride et job kan blive betvivlet, hvis de oplever mange negative evalueringer af enten formativ eller summativ karakter. Både den generelle selvopfattelse og opfattelsen af evnen til at bestride et job er naturligvis vigtige områder for de unge, der er på vej ud i verden, hvor de skal stå på egne ben. Hvis den unge opfatter sine

skolekompetencer som personlighedstræk, kan det altså have vidtrækkende konsekvenser for den unges selvopfattelse, hvordan evalueringer gennemføres.

Ser man den unges udvikling i et socialkonstruktivistisk perspektiv, bliver den diskurs, der findes både blandt de unge og om de unge, vigtig (Gergen & Gergen, 2005, p. 10). De sprogspil, de unge danner om sig selv, fx "Jeg er ikke ret god til dansk, men jeg er rigtig god til matematik", vil være med til at fastholde den unge i sine præstationer. Ligeledes vil samfundsmæssige sprogspil om, at niveauet er meget højere i gymnasiet end i folkeskolen, måske kunne have den betydning, at de unge også oplever gymnasiet på denne måde, og derved ikke tror, deres kompetencer lever op til de forventninger, der findes til en, der går på gymnasiet. Også Shapka og Keating (2005) pointerer, at den øgede konkurrence og de forandrede krav til gymnasieeleverne kan være medvirkende til deres lavere vurdering af skolekompetence.

Skolekompetencer og køn

I resultaterne af vores undersøgelse viser det sig, at gymnasiedrengene har en højere selv vurdering af deres skolekompetencer end gymnasiepigerne. Dette er modstridende med fund, som bl.a. Marsh har gjort (1998, p. 422). Ifølge Marsh vil de domæner, hvor man ser kønnene differentiere sig i forhold til hinanden, følge de kønsstereotyper, der findes i samfundet. Inden for de traditionelle kønsstereotyper er den "gode" kvinde forbundet med en kvinde, der er høflig, venlig, tilbageholdende og selvopoffrende (Harter, Waters, Whitesell, & Kastelic, 1998, p. 892), mens den mandlige er forbundet med handlekraft og styrke (Skårhøj & Østergaard, 2005, p. 192). Hans undersøgelser viser, at piger generelt vurderer sig selv højere på skoleområdet end drengene. Vores undersøgelse viser, at der i 9. klasse ingen signifikante kønsforskelle er for de unges vurdering af skolekompetencer (Christiansen et al., 2009). Dette kunne altså tyde på, at der findes nogle andre, måske mere nuancerede, stereotyper i dagens Danmark i forhold til de stereotyper, Marsh mener, der viser deres indflydelse i studiet fra 1989. Endvidere er der en mulighed for, at vi ved at udvælge et sample af gymnasieelever har fået mandlige respondenter, der

har en høj akademisk selvopfattelse. Ligeledes kan denne canadiske undersøgelse være med til at pege på, at der med stor sandsynlighed findes kulturelle forskelle.

Alfieri, Ruble og Higgins påpeger i et af deres studier, at kønsstereotyperne hos børn er fleksible, men med tiden bliver mere rigide (Alfieri, Ruble & Higgins, 1996, p. 1130). De finder dog, at der i overgangen mellem forskellige skolesammenhænge, i dette studie svarende til overgangen mellem folkeskolen og gymnasiet, findes en større fleksibilitet i kønsstereotyperne, da individerne indtræder i en ny subkultur, hvor deres tidligere forventninger kan blive udfordret. Det, at man skal være seksuelt tiltrækkende i teenageårene i forhold til kontakt med det modsatte køn, kan gøre, at kønsrollerne bliver mere rigide (ibid.). Det, at de unge bliver ældre og gradvist skal tilpasse deres identitet til livet som voksen, kan også være medvirkende til, at kønsrollerne bliver mere fastlåste (ibid., p. 1135). Alfieri, Ruble, og Higgins mener dog også, at lige meget hvor fleksibel eller rigid kønsstereotyperne er, kan de påvirkes af de sociale sammenhænge, individet befinder sig i (ibid.). Dette kan være et argument for, at det allerede tidligt er nødvendigt at kigge på kønsstereotyper også i forhold til evaluering, da der allerede tidligt findes mønstre, der påvirker de unge. Det er vigtigt som lærer at være bevidst om sine kønsstereotyper og om, hvordan disse har indflydelse på, hvordan man udfører evalueringer, og hvordan man opfatter det materiale, der evalueres.

Når unge evalueres, kan det være nødvendigt at kigge på elevernes samlede livssituation. Det være sig både alder, køn og selvopfattelse, da disse som beskrevet gennem denne artikel kan have stor indflydelse på, om den unge overhovedet ønsker at anvende den evaluering, der finder sted af dem. Evaluering og skolegang er blandt de mange brikker, de unge skal have til at falde på plads i deres udvikling imod at skabe sig en identitet som voksne. Hermed er det ønsket, at denne artikel kan skabe refleksion over den betydning, evalueringen kan spille i den unges liv.

Litteratur

Alfieri T., Ruble D. N. & Higgins E. T. (1996): "Gender Stereotypes During Adolescence: Developmental Changes and the Transition to Junior High School". In: *Developmental Psychology*, 32(6), (pp. 1129-1137).

Ames, C. (1992): "Classrooms: Goals, Structures, and Student Motivation". In: *Journal of Educational Psychology*, 84(3), (pp. 261-271). USA: American Psychological Association, Inc.

Anderman, E. M. & Maehr, M. L. (1994): "Motivation and schooling in the middle grades". In: *Review of Educational Research*, 64(2), (pp. 287-309). USA: Academic Research Library.

Christiansen, Ovesen, Rasmussen, Rahbek & Dahl-Jensen (2009): *Et kvantitativt studie af unges selvopfattelse* (upubliceret).

Gergen, K. & Gergen, M. (2005): *Social konstruktion - ind i samtalen*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Harter S., Waters P. L., Whitesell N. R., & Kastelic D. (1998): "Level of Voice Among Female and Male High School Students: Relational Context, Support, and Gender Orientation". In: *Developmental Psychology*, 34(5), (pp. 892-901).

Kroger, J. (2000). *Identity Development: Adolescence Through Adulthood*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

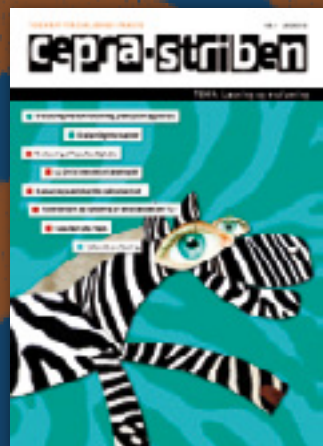
Marsh, H. W. (1989): "Age and Sex Effects in Multiple Dimensions of Self-Concept:

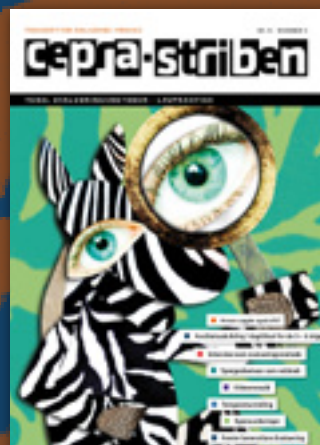
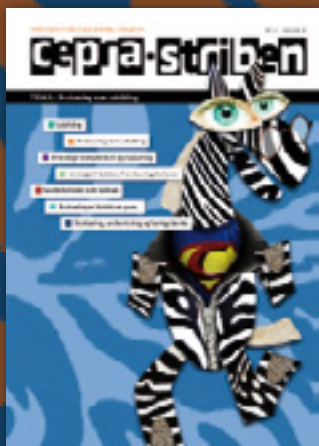
Preadolescence to Early Adulthood". In: *Journal of Educational Psychology*, 81(3), (pp. 417-430). USA: American Psychological Association, Inc.

Shapka, J. D. & Keating, D. P. (2005): "Structure and Change in Self-Concept During Adolescence". In: *Canadian Journal of Behavioural Science*, 37:2, (pp. 83-96).

Skårhøj, R. F. & Østergaard, S. (2005): "Generation Happy?" *Et studie i danske teenagers hverdagsliv, værdier og livstolkning*. Frederiksberg: Unitas Forlag.

Ønsker du at abonnere på
tidsskriftet kan du bestille det
online på www.dafolo-online.dk.
Husk at oplyse navn, adresse,
ansættelsessted og EAN nummer
Henvendelse om cepra-sriben
Tidsskrift for Evaluering i Praksis
rettes til mail: yvm@ucn.dk
eller på tlf.: 72 69 03 35

cepra-striben

